

*О. А. Карлова, к. екон. наук,
Харківська національна академія міського господарства
Х. І. Харенко, пошукач кафедри менеджменту і маркетингу в міському
господарстві
Харківської національної академії міського господарства*

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ЖИТТЄЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСТА

Рассмотрены проблемы развития систем жизнеобеспечения города. Определено место городского хозяйства в экономике города. Предоставлен анализ публикаций по вопросу развития систем жизнеобеспечения города. Выделены элементы формирования систем устойчивого развития городского хозяйства.

The problems of development of the systems of life-support of city are considered. Certainly place of city economy in the economy of city. The analysis of publications is given through question of development of the systems of life-support of city. The elements of forming of the systems of steady development of city economy are selected.

Містам кожної епохи розвитку людського суспільства, кожної соціально-економічної формації властиві свої специфічні особливості, свій рівень розвитку, свої проблеми й завдання, методи їхнього рішення. Міські господарські комплекси функціонують в умовах економічної нестабільності, відсутності науково обґрунтованої стратегії та чітких орієнтирів, невизначеності і протиріч в діючому законодавстві, що актуалізує тематику нашого дослідження і ставить питання необхідності формування дієздатної політики сталого розвитку міст [4, 6]. Оскільки економіка міст розвивається за певними державними сценаріями, актуальним завданням є розробка інструментарію регулювання системи життєзабезпечення міст.

Теоретичні дослідження Карлової О.А., Гуляка Р.Е., М.А. Постнікова, О.М. Тищенко показали що існує певний зв'язок між розвитком і функціонування систем життєзабезпечення міста та станом регіональної економіки[2,4,5]. Життєдіяльність сучасного міста, якість міського середовища багато в чому визначається діяльністю комплексу галузей міського господарства, що забезпечують населення міста і виробництво. Міське господарство являє собою комплекс розташованих на території міста

підприємств, організацій і установ, що обслуговують матеріально-побутові та культурні потреби населення, яке мешкає в ньому [5, 19]. На думку М.А. Постнікова усе більше і більше людей притягають до себе міста. Більше половини людства живуть в містах, що продовжують рости і розвиватись [4, 3]. Економіка міста має складну багаторівневу структуру (галузева, соціальна, відомча), і керування їм направлено, насамперед, на забезпечення результативного використання наявних ресурсів на основі відповідних методів господарювання для вирішення проблем соціально-економічного розвитку й підвищення якості життя населення. Метою функціонування міської системи життєзабезпечення, виступає виробництво суспільних благ для нормальних умов життєдіяльності й відтворення населення [2, 9].

Метою статті є дослідження сучасних проблем функціонування і розвитку систем життєзабезпечення міст.

Процес урбанізації і розвиток міст призвели до ускладнення усіх міських систем, росту їхнього технічного оснащення, збільшення капітальних витрат, пов'язаних із розвитком міста. Серйозні проблеми в розвитку міського господарства в містах України виникли за останні роки. Це в першу чергу пов'язано зі зношеністю основних фондів систем життєзабезпечення міст. Житловий фонд міст, мережні комунікації, транспортне сполучення, система благоустрою, зелене господарство, ритуальне обслуговування потребують реконструкцій та оновлення. Виникає необхідність у створенні нових енергозберігаючих та екологічно привабливих технологій, безшумного рухомого складу для міського електротранспорту, новітнього устаткування для водопровідно-каналізаційного господарства, тощо. У цих умовах, на думку Т.О.Шилової збільшується роль управління розвитку усіх міських систем [6, 7].

Житлово-комунальне господарство є найбільшою частиною міського господарства. Воно включає до свого складу житлові фонди, комунальні підприємства та споруди зовнішнього міського благоустрою. При цьому, є різні підходи до рішення проблем комплексного й гармонічного розвитку системи життєзабезпечення міста, таких як:

- оцінка потенціалу економічної системи міста на різних рівнях керування економікою й способів його активізації;
- визначення міста як соціально-економічної системи;
- формування складу й структури господарських систем на рівні міста й регіону;
- обґрунтування напрямків розвитку й вироблення стратегії;
- процес результативного використання ресурсів і встановлення зв'язків як усередині господарського комплексу, так і із зовнішніми економічними агентами;
- прийняття й реалізація рішень по різних напрямках діяльності.

Для підвищення ефективності роботи підприємств міського господарства авторами пропонується приділити основну увагу пошуку та мобілізації резервів збільшення реалізації продукції та послуг споживачам за рахунок введенню в дію нових і кращого використання діючих виробничих потужностей, економного та раціонального використання матеріалів, палива, електроенергії, підвищення продуктивності та умов праці. Перед керівниками комунальних підприємств стоїть невирішена проблема - підвищення якості продукції, поліпшення обслуговування населення. Для оцінки діяльності підприємств, організацій та установ, з точки зору якості продукції, застосовуються показники, що дозволяють регулювати роботу підприємств, такі як: продуктивність праці, собівартість, число аварій та перебоїв у роботі, кількість скарг та інше.

Проблеми функціонування системи життєзабезпечення міста як частки соціально-економічного комплексу, перебувають у центрі уваги теоретиків та практиків, що вивчають міську економіку. Представниками наукових шкіл України Київ, Харків, Донецьк внесений значний внесок у розробку економічних методів і інструментів керування складними господарськими комплексами з урахуванням особливостей елементів систем життєзабезпечення [3, 6]. Ці питання також розкриті вченими Шутенко Л.М., Семеновим В.Т., Ковалевським Г.В. в Концепції комплексного соціально-економічного розвитку м. Харкова до 2010 р. [7].

Міське господарство тісно пов'язане з системою життєзабезпечення міста, і тому гармонічний, пропорційний розвиток його галузей у тісному взаємозв'язку з потребами містобудівельної бази є основною умовою, що визначає гідне життя й розвиток кожного міста [4,28]. Висока концентрація в містах підприємств, що виробляють послуги, викликає до життя численну кількість організацій, що забезпечують рух фінансових потоків. Це банки, страхові компанії, пенсійні фонди, різного роду державні служби - податкові, казначейства. Можливо, що такі структурні зрушення призведуть до того, що міста, які були центрами індустрії, перетворюються на міста, де переважає невиробнича сфера діяльності [1, 21]. Важливе значення на даний період часу здобуває вдосконалення територіальної організації виробництва, збалансоване сполучення інтересів міста з інтересами галузей, оскільки домінування галузевого підходу в керуванні може привести до виникнення протиріч із інтересами комплексного розвитку міст і регіонів. Це підсилює структурну незбалансованість між галузями, сферами й видами діяльності й веде до спаду виробничого потенціалу міста. Тільки раціональне використання міської території, трудових, паливо-енергетичних, водних, науково-технічних ресурсів забезпечить пропорційний розвиток територіальних комплексів.

Пропорції являють собою конкретне об'єктивно обумовлене співвідношення виробництв, галузей і сфер економіки міста, які в межах кожного типу економічного розвитку мають сталий характер. Також гостро стали себе проявляти такі невирішені проблеми, як формалізація господарських комплексів на основі системного підходу й виявлення загального й особливого, збалансованого використання ресурсів і формування необхідних комунікаційних зв'язків і відносин, використання економічних методів і інструментів при виборі моделі розвитку, прийняття економічних рішень по реалізації обраної моделі, впровадження інформаційних технологій у системі життєзабезпечення міста. Гармонійність розвитку міста проявляється у формі комплексності: взаємозв'язку містобудівельної і містообслуговуючої сфер діяльності; в ув'язуванні із трудовими й матеріальними ресурсами.

Для вирішення проблеми ефективності використання потенціалу системи життєзабезпечення міста доцільно визначити його зміст і структуру, маючи на увазі, що наукове визначення цього поняття представляє теоретичне й практичне значення. У практичній діяльності основна увага приділяється розвитку виробничих фондів без відповідного забезпечення їхніми трудовими ресурсами і його мотиваційних механізмів, що приводить до диспропорцій між елементами виробничого потенціалу. Вирішення подібної проблеми нерозривно пов'язано з процесом розширеного відтворення, застосуванням на практиці принципів комерційного розрахунку, зміни форм власності, а також формуванням і функціонуванням ефективної системи життєзабезпечення міста, що є важливою умовою стійкого й пропорційного розвитку на різних рівнях керування економікою міста.

Варто підкреслити, що масштаб і інтенсивність відтворювальних процесів при переході до нової, більш високої якості забезпечують досягнення мети розвитку за рахунок економічного збалансування різних видів ресурсів на основі встановлення зв'язків і відносин між системобудівельними компонентами в процесі прийняття відповідних рішень [3, 6]. Вирішення проблем, пов'язаних з функціонуванням і розвитком міста, в найбільш повній мірі має сенс через механізм формування програм комплексного економічного й соціального розвитку міської інфраструктури [7].

У сучасних умовах найважливішою проблемою в проведенні реформ міського господарства є розробка й реалізація діючої міської соціально-економічної політики. Головна мета міської економічної політики полягає в створенні самостійного високорозвиненого й конкурентоспроможного міського господарського комплексу, що відповідає вимогам сучасного ринкового середовища, соціальній орієнтації міста в систему взаємовигідних і рівноправних зв'язків. На державному рівні міська економічна політика в цілому базується на керуванні соціально-економічними процесами нагромадження основного капіталу як головної умови розвитку територіальної громади. Це керування, як правило, направлене на включення правових регуляторів і факторів прямого й опосередкованого впливу на формування й

розподіл ресурсів для забезпечення залучення капіталу в містобудівельні галузі, підтримку діяльності містообслуговуючі сфери, реалізацію інвестиційних проектів, розвитку соціальної інфраструктури [1, 25].

За результатами проведеного дослідження робимо висновок, що питання формалізації поняття й типології системи життєзабезпечення міста, ефективної взаємодії їхніх компонентів, вибору напрямків розвитку, оцінки потенціалу розвитку, обґрунтування, узгодження й прийняття економічних рішень із урахуванням високої рухливості й динамічності зовнішнього середовища вимагають подальших досліджень. На думку авторів стає функціонування системи життєзабезпечення міста можливе при інтенсифікації і підвищенні ефективності виробництва міського господарства, системному підході до розв'язання проблем розвитку економіки міста в цілому.

Література:

1. Богачев С.В. Проблемы теории и практики развития городской хозяйственной системы: Монография / НАН Украины. Ин-т экономико-правовых исследований. – Донецк: ООО «Юго-Восток, Лтд», 2006. – 381 с.
2. Карлова О.А., Гуляк Р.Е. Сталий розвиток міського господарського комплексу та системи життєзабезпечення міст. Університетські наукові записки, Хмельницький університет управління та права, 2008, № 3 (27), с.426-430.
3. Мельникова М.В. Экономические методы развития хозяйственных комплексов: Монография / НАН Украины. Ин-т экономико-правовых исследований. Донецк: ООО «Юго-Восток, Лтд», 2007. – 266с.
4. Постников М.А. Городское хозяйство – крупная отрасль экономики: Изд-во «Московский рабочий», 1984. – 154с.
5. Тищенко О.М. Реформування житлово-комунального господарства: теорія, практика, перспективи: Монографія. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2008. – 368с.
6. Шилова Т.О. Міське комунальне господарство: Навчальний посібник. – К.: КНУБА, 2006. – 272с.

7. Шутенко Л.М., Семенов В.Т., Ковалевський Г.В., та ін. Концепція комплексного соціально-економічного розвитку м. Харкова до 2010 р. // Коммунальное хозяйство городов: Научн. техн. сб. Вып.24. – К.: Техніка, 2002. – С.3-43.